

ZPRÁVY O LITERATUŘE / BOOK REVIEWS

D u d á k V. [ed.]

Český les – příroda, historie, život

Nakladatelství Miloš Uhlíř – Baset, Praha, 2005, 880 stran, ISBN 80-7340-065-0, 1380 Kč

Zamyšlení nad oddíly věnovanými flóře a vegetaci (Ekosystémy, Rostlinstvo)

Byl jsem požádán, abych se jako regionální botanik vyjádřil k částem knihy Český les (příroda, historie, život), které se věnují květeně a vegetaci této zatím poněkud opomíjené části Čech. K mimořádně rozsáhlé knize (880 stran) značné velikosti i hmotnosti jsem zpočátku přistupoval s náležitou úctou. Co všechno se dá o Českém lese napsat! A jistě to budou samé cenné a kvalitní informace. Bohužel, brzy jsem se přesvědčil, že to ani u tak reprezentativně vyhlížející publikace nemusí vždy platit. Hned při studování obsahu mě zarazilo zdánlivě nelogické členění hlavních kapitol, v němž je mimo kapitolu „Přírodní poměry“ samostatně zařazena „Hydrologie“ a do ní naopak zcela nepochopitelně začleněny „Ekosystémy“. Naštěstí se tento zmatek objevuje pouze v „Obsahu“, samotný text je již v pořádku. Tato situace však ukazuje hlavní problém zřejmě celé knihy, určitě ale celé recenzované části. Je jím naprosto katastrofální přístup k redakční práci, který se projevuje zejména tím, že jednotliví autoři měli při zpracování svých témat pravděpodobně naprostou volnost, nebyl zadán žádný redakční záměr a asi nikdo z nich neměl možnost související kapitoly přečíst vcelku. V důsledku toho se řada údajů několikrát opakuje, například informaci o Přírodní rezervaci Mechové údolí (jedna z mně dobře známých lokalit) jsem našel celkem čtyřikrát. Jiným příkladem absence redakčních úprav textů je to, že někteří autoři charakteristik hlavních typů biotopů (Lesy, Vodní prostředí a Rašelinště) popisují vegetaci chráněných území, kterým je pak v další části oddílu „Příroda“ věnována samostatná kapitola.

Název kapitoly „Ekosystémy“ nepovažuji za šťastný. Charakteristiky biotopů (Lesy, Louky, Rašelinště, Vodní prostředí, Synantropní stanoviště) se totiž, s výjimkou „Vodního prostředí“ (E. Kočárek jun.) a krátkého doplňku o prvocích rašeliníků (M. Mergl), omezují na popis flóry a vegetace. Rostlinstvu je ale věnována samostatná kapitola. Tedy opět duplicita informací, i když ze strany autorů jistě nevědomá. Ke zpracování biotopových charakteristik přistoupili jednotliví autoři značně rozdílně. Zřetelné se přitom projevuje znalost území. To platí hlavně pro T. Kučeru, jehož „Louky“ jsou sice zpracovány hlavně z floristického hlediska, ale bez zbytečné obšírnosti a velmi přehledně. „Vodní prostředí“ (E. Kočárek jun.) se

nejvíce zabývá ekosystémy jako celky. V některých aspektech je text možná až trochu příliš obecný a rozvláčný, to ale nemusí čtenáři nutně vadit. Poněkud mne zarazila pouze část věnovaná významným vodním a mokřadním biotopům Českého lesa (str. 116–117). Jednak jsou ve výčtu i biotopy, které lze jen těžko do této skupiny zařadit (vlhké louky, lesy), jednak některé lokality nelze rozhodně přiřčenit k regionu Český les (Vlčí hora u Černošína, Kosí potok, apod.). Stejným nedostatkem trpí kapitoly zpracované Z. Chocholeškovou, která rovněž přiřazuje Českému lesu řadu míst, která mu nepřísluší (okolí Konstantinových Lázní, Vlčí hora, Mariánské Lázně). Například v popisu přirozených lesů se díky tomu objevují i jednotky, které bychom v Českém lese hledali asi těžko (subxerofilní doubravy). Pro nezavěšeného čtenáře je tak text značně matoucí. Kapitoly této autorky (Lesy, Rašeliniště, Synantropní stanoviště) mají ale, bohužel, i některé další nedostatky. Hlavním problémem je značná nepřehlednost informací, způsobená především opakováním a vzájemným proplétáním názvů rostlinných druhů i vegetačních jednotek. Ty jsou navíc uváděny v různých úrovních (svazy, podsvazy, asociace). Autorka v závěru přiznává, že pracovala zejména na základě Mapy potenciální vegetace a podkladů z mapování programu Natura 2000, pak bylo ale na místě nějak převzaté údaje sjednotit a zpřehlednit. Takto působí text spíše zmateně. Zbytečnou chybou je například uvádění stejné vegetační jednotky dvěma názvy (*Bazzanio-Piceetum* a *Mastigobryio-Piceetum*). Je-li omluvitelné opakování informací v částech zpracovaných různými autory, je už méně pochopitelné u jedné autorky (Lesy × Rašeliniště). Ve snaze o co nejobširnější popis se Z. Chocholešková dopouští i řady drobných nepřesností (např. v popisu rašeliniště PR Mechové údolí zařazuje některé zajímavější druhy okolních borových kultur do kulturních smrčín, ačkoliv je v kontextu popisu rašelinišť v podstatě zbytečné se o lesním okolí vůbec zmiňovat). Odstavec „Druhová skladba lesa“ (str. 95) byl zřejmě rovněž odněkud přejat, jeho smysl v této podobě mi zcela uniká. Výčet dřevin bez představy o četnosti jejich zastoupení, případně upozornění na jejich původnost opět nezalého čtenáře mate. V lesních porostech se ocitají dřeviny pro oblast zcela netypické, které tu jsou zřejmé (a často i dost nevhodné) pouze vysazovány. Opakováním údajů a značnou nepřehledností trpí i kapitola „Synantropní stanoviště“. Segetální vegetaci je zde věnován ve srovnání s jinými typy až příliš omezený prostor, chybí zmínka o železničním prostředí. Nevím, jestli v knize tohoto typu je na místě uvádět u subjektivně vybraných druhů výčet asociací, v nichž se vyskytují, vhodnější by asi byl slovní popis. I v této části je několik nepřesností. Například výskyt *Aegopodium podagraria* je zde omezen na *Agropyro repentis-Aegopodietum podagrariae*, přehlédnutím jsou stanoviště označována jako vlhkomilná a chladnomilná (hodí se spíše k druhům), nezmiňovanou podmínkou výskytu *Chaerophyllum aureum* je plně oslunění stanoviště, apod. Obtížně se autorka vyrovnává s pohledy na klasifikaci ruderalní vegetace, když na jedné straně uvádí vcelku „známé“ asociace (již zmíněné *Agropyro repentis-Aegopodietum podagrariae* nebo *Chaerophylletum aurei*), jinde ale vychází z deduktivního přístupu (Kopecký & Hejný 1992), který tyto asociace neuznává a hodnotí je jako bazální společenstva.

Ke kapitole „Rostlinstvo“, zpracované P. Mudrou, lze naopak najít nějakou výtku jen stěží. Hluboké a detailní znalosti z četných terénních průzkumů autor zúročuje v kompaktní, přehledné a vyčerpávající informaci o květeně všech významných částí Českého lesa. Že bylo vhodné svěřit zpracování přírodních témat místním, byť ne tak renomovaným odborníkům, prokazuje mimo chodem ve svých kapitolách také P. Řepa (jednotlivé skupiny obratlovců, chráněná území).

Samostatnou zmínku věnuji obrázkům, které text doprovázejí. Zaujala mne především jejich rozdílná kvalita. Většina těch, na nichž jsou demonstrovány jednotlivé druhy, svůj účel plní, výjimkou jsou např. *Elodea canadensis* (str. 109) nebo *Chaerophyllum aureum* (str. 120). Za nevhodně umístěný považuji obrázek *Achillea ptarmica* v kapitole „Rašeliniště“ (str. 108). Druh *Polygala serpyllifolia* (str. 152), který z Chebska dobře znám, na obrázku s největší pravděpodobností není. Podstatně menší výpovědní hodnotu mají hlavně pro neodborníky obrázky vegetace nebo biotopů, zvláště jsou-li neúměrně malé. Chybně („rašeliníková smrčina“) je popsán obrázek jakési svahové bučiny (str. 98).

Co říci závěrem? Vyžaduje-li pečlivé redakční úpravy i drobný článek, tím více je nutné věnovat pozornost takto rozsáhlému dílu. Protože se tak nestalo, jsou pocity z něj spíše smíšené.